

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Беліченко А.Г., Сілін А.А. (м. Запоріжжя)

Анотація

В статті дається аналіз концепції суспільства сталого розвитку; умови формування моделі суспільства сталого розвитку економіки; проаналізовано структуру економіки сталого розвитку; види безпеки суспільства – економічної, фінансової, енергетичної, технічної та технологічної, продовольчої; основні прогностичні показники приросту ВВП.

Ключові слова

СТАЛИЙ РОЗВИТОК, ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ, МОДЕЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ, ЕКОНОМІКА ЗНАТЬ, СТРУКТУРА ЕКОНОМІКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Мета статті:

Вступ

Наприкінці минулого століття поглибилися соціально-економічні диспропорції як між країнами, так і всередині країн, людство усвідомило загрози виснаження природно-сировинних ресурсів, деградації довкілля. Спільні зусилля по вирішенню цих проблем відбиті у «Програмі дій на XXI століття», схваленого Конференцією ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку. Вирішення цих проблем можливе за умови поступового переходу до сталого розвитку. Поняття «сталий розвиток» є багатоплановим. Воно включає економічні, екологічні, соціальні, демографічні, політичні та інші чинники. Одним з основних принципів сталого розвитку є принцип «встановлення обмежень», який полягає у тому, що на стан технологій та на розвиток людства мають накладатися обмеження задля збереження довкілля; враховуватися також обмеження у спроможності біосфери ліквідувати наслідки діяльності людства. Міжнародною Комісією з довкілля та розвитку була розроблена Концепція сталого розвитку де у стислій формі окреслені пріоритетні проблеми і шляхи їх вирішення на магістральному напрямку просування до сталого розвитку. Виходячи із концепції сталого розвитку, властиво у моделі сталого розвитку повинні накладатись обмеження на витрачання відновлюваних природно-сировинних ресурсів, стан природного середовища і чисельність населення.

Обговорення проблеми

З врахуванням вищезазначеного, у загальному вигляді **модель сталого розвитку економіки (модель Карпінського – Божка)** можна записати таким чином (рис. 1).

Рисунок 1 - Формування моделі сталого розвитку економіки

Довготривале зростання економіки можливе лише на основі впровадження досягнень НТП. НТП проявляється у підвищенні ефективності праці, якості продукції, збереженні природно-сировинних ресурсів і довкілля. Виходячи з цього НТП можна поділити на НТП 1-го роду (накоплення знань) та НТП 2-го роду (ресурсозберігаючі технології та зменшення шкідливого впливу на довкілля). Модель сталого розвитку економіки поєднує розширену модель економічного зростання і обмеження на витрачання природно-сировинних ресурсів і екстернальні шкоди, виходячи з Концепції сталого розвитку (рис. 2).

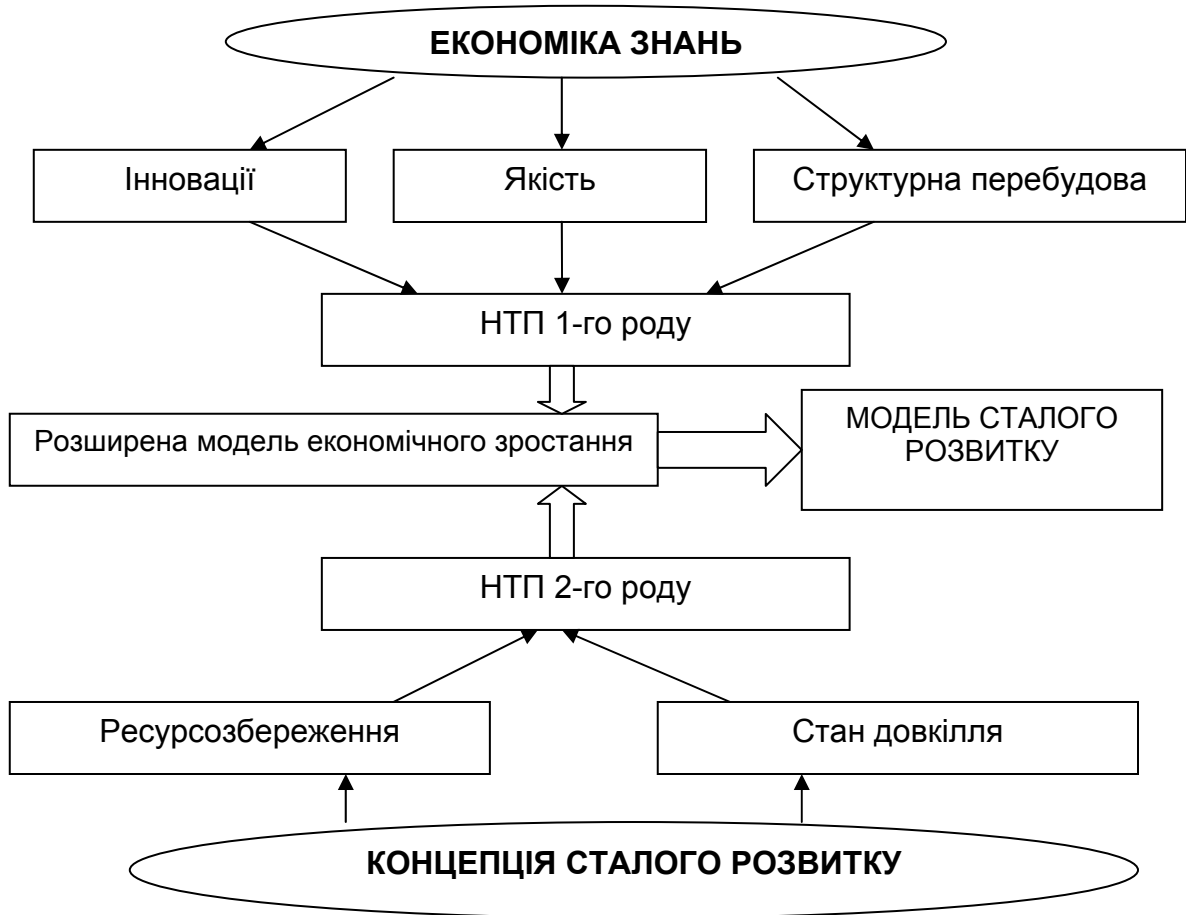
Виходячи з питань НТП 1-го роду і НТП 2-го роду, основні виробничі засоби можна також поділити на дві частини.

Основні засоби 1-го роду – такі основні засоби, збільшення частки яких у вартості всіх основних засобів впливає на збільшення обсягу виробництва продукції.

Основні засоби 2-го роду – такі основні засоби, збільшення частки яких у вартості всіх основних засобів впливає на зменшення витрачання природно-сировинних ресурсів і екстернальної шкоди довкіллю. На основі теоретичного апарату формується нова галузь економічних знань, а саме – **економіка сталого розвитку**.

Економіка сталого розвитку – наука, пов'язана із макроекономікою у контексті сталого розвитку економіки. Поняття сталий розвиток економіки складає основу економіки сталого розвитку і доповнюється усіма іншими складовими багатогранного поняття сталий розвиток, пов'язаними з економікою.

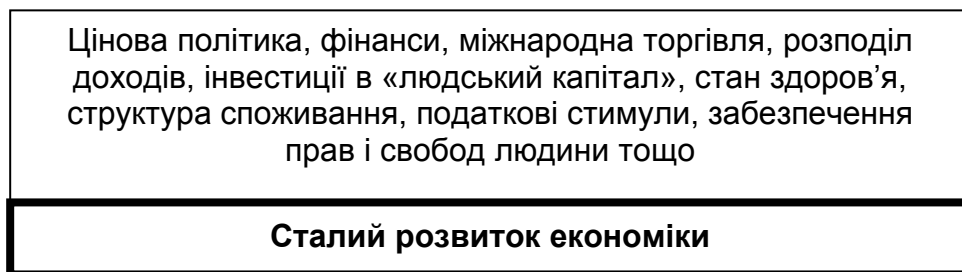
Встановлення обмежень на стан технологій, виходячи з демографічної ситуації, а також у спроможності біосфери ліквідувати негативні наслідки діяльності людства дозволяє досягнути сталого розвитку економіки.

Рисунок 2 – Формування моделі сталого розвитку економіки під впливом економіки знань і концепції сталого розвитку

Тому сталий розвиток економіки і є базисом науки економіки сталого розвитку, а усі інші складові поняття сталий розвиток, пов'язані з економікою, утворюють її надбудову (рис. 3).

ЕКОНОМІКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Рисунок 3 - Структура економіки сталого розвитку

Слід зазначити, що дана наука володіє міждисциплінарною спрямованістю та зачіпає інтереси цивілізованого розвитку людства на екологічній основі. Деградація довкілля, що впливає на стан здоров'я людей, нерівномірність у доходах, як між країнами, так і в середині країн,

розбіжність соціально-економічного розвитку регіонів, стан із забезпечення основних прав і свобод людини спонукають економістів шукати нові підходи виміру зростання рівня життя.

Згідно програмою ООН розроблений індекс людського розвитку (The Human Development Index – HDI). Він передбачає врахування середньої тривалості життя, рівня освіти, відкоригованого показника реального ВВП на одну особу в доларах паритету купівельної спроможності (PPP \$). В рейтингу індексу людського розвитку країн світу Україна займає лише 70-е місце серед 177 країн світу і відноситься до країн з середнім рівнем розвитку. Причини такого становища у тому, що має місце низький рівень державного управління, який якій не забезпечує економічну безпеку України, сталий розвиток її економіки.

Економічна безпека – це здатність національної економіки забезпечити стабільний розвиток виробництва в державі з метою оздоровлення її головних потреб. Вона охоплює такі різновиди безпеки, як фінансова, енергетична, техніко-технологічна, продовольча та ін. **Фінансова безпека** передбачає захищеність фінансових інтересів держави та інших суб'єктів господарювання. Саме вона тісно пов'язана з іншими складовими економічної безпеки, від її рівня залежить інвестиційний клімат у державі. Зумовлена вона стабільністю грошово-кредитної, бюджетної та валютної систем, залежить від багатьох показників, важливіші з яких такі: розподіл державного бюджету; стійкість банківської системи, національної валюти; стан зовнішньої та внутрішньої заборгованості; дефіцит платіжного балансу. **Енергетичну безпеку** відображає захищеність держави (суб'єктів господарювання, регіонів, населення) від дефіциту енергії та її ціни на внутрішньому ринку. Вона залежить від кількості імпортованих енергоносіїв та країн – експортерів, енергомісткості виробництва, розвитку національного паливно-енергетичного комплексу, його технічного та технологічного рівня і, відповідно, собівартості енергії. **Технічна та технологічна безпека** – це здатність держави забезпечити розробку та впровадження новітніх технологій для випуску конкурентоспроможної продукції. Її рівень залежить від державної підтримки фундаментальної та галузевої науки, орієнтованості на ресурсо – та енергозбережні технології, вихід на закордонні ринки. Від фінансової та техніко-технологічної безпеки залежить безпека військово-економічна. **Продовольча безпека** передбачає забезпечення населення країни високоякісними продуктами харчування, гарантоване достатнє харчування (стихійне лихо, війна, блокада з боку інших держав). Продовольча безпека залежить від стану національного агропромислового комплексу та його підтримки державою, земельного законодавства, форм власності та господарювання, а також платоспроможності населення. Вона зумовлює як стабільність, так і якість генофонду нації. Економічна безпека країни залежить від дії внутрішніх і зовнішніх чинників та сил, зацікавлених у зміні державного політичного або соціального ладу. Завдання

економічної безпеки є складними, часто вони набувають статусу національної проблеми – збереження економічного суверенітету держави, тобто її повної незалежності від інших держав у внутрішніх справах і зовнішніх відносинах. Справжній суверенітет держави можливий тільки на засадах ефективної та конкурентоспроможної соціально орієнтованої економіки. В кінцевому підсумку саме рівнем ефективності національної економіки визначається місце країни в світовому «табелі про ранги». У січні 1997 р. Верховна Рада України прийняла Концепцію (Основи державної політики) національної безпеки України. У цьому документі економічна безпека (безпека в економічній сфері) про трактована як складова національної безпеки. До неї віднесені такі напрями державної політики національної безпеки: недопущення незаконного використання бюджетних коштів і державних ресурсів, перетікання їх у тіньову економіку; контроль за експортно-імпоротною діяльністю, спрямованою на підтримку важливих для України пріоритетів та захист вітчизняного виробника; боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому відпливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів. Одним із методів державного управління і вирішення проблеми розвитку України є програмування національної економіки. Програмування може бути успішним лише за умови дотримання централізованого підходу до розробки, управління та реалізації масштабних народногосподарських програм. Головними завданнями програмування є підтримка економічної рівноваги, вплив на якісне перетворення економіки, стимулювання її розвитку. Мета державного програмування – досягнення прийняттого для держави варіанта розвитку економіки.

Так, державна програма економічного та соціального розвитку України на 2007 рік має забезпечити розв'язання ряду системних проблем, зокрема таких як: низька конкурентоспроможність економіки та неефективне використання суспільних ресурсів разом з погіршенням зовнішньої кон'юнктури; формування споживацької моделі розвитку на тлі уповільнення інвестиційної активності, відсутність стимулів до інноваційної діяльності та обмеженість інвестиційних можливостей підприємств, прогресуюче старіння основних фондів; низький рівень продуктивності праці, що, з одного боку, стримує економічне зростання, а з другого боку, ускладнює процес наближення України до європейських стандартів рівня життя населення; затримка з проведенням структурних реформ, що призвело до зниження якості державних послуг, тонізації економіки та корупції; низький рівень життя населення та значне розшарування суспільства, що стримують розвиток людського капіталу; зростання корпоративних зовнішніх боргів на тлі погіршення фінансових результатів діяльності підприємств.

У державній програмі визначено низку цілей подальшого розвитку, а саме: запровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку за рахунок випереджаючого нарощування високотехнологічних галузей та виробництва наукомісткої, енергозберігаючої, експортоорієнтованої продукції; нарощування транзитного потенціалу держави; розвиток високоефективного конкурентоспроможного на внутрішньому і зовнішньому ринках аграрного сектору; створення довгострокових умов енергетичної безпеки України; створення інституційних умов підвищення конкурентоспроможності регіонів тощо.

За умов реалізації державної програми очікується отримані показники, які наданні у таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні прогностні макроекономічні показники на 2006-2007 роки

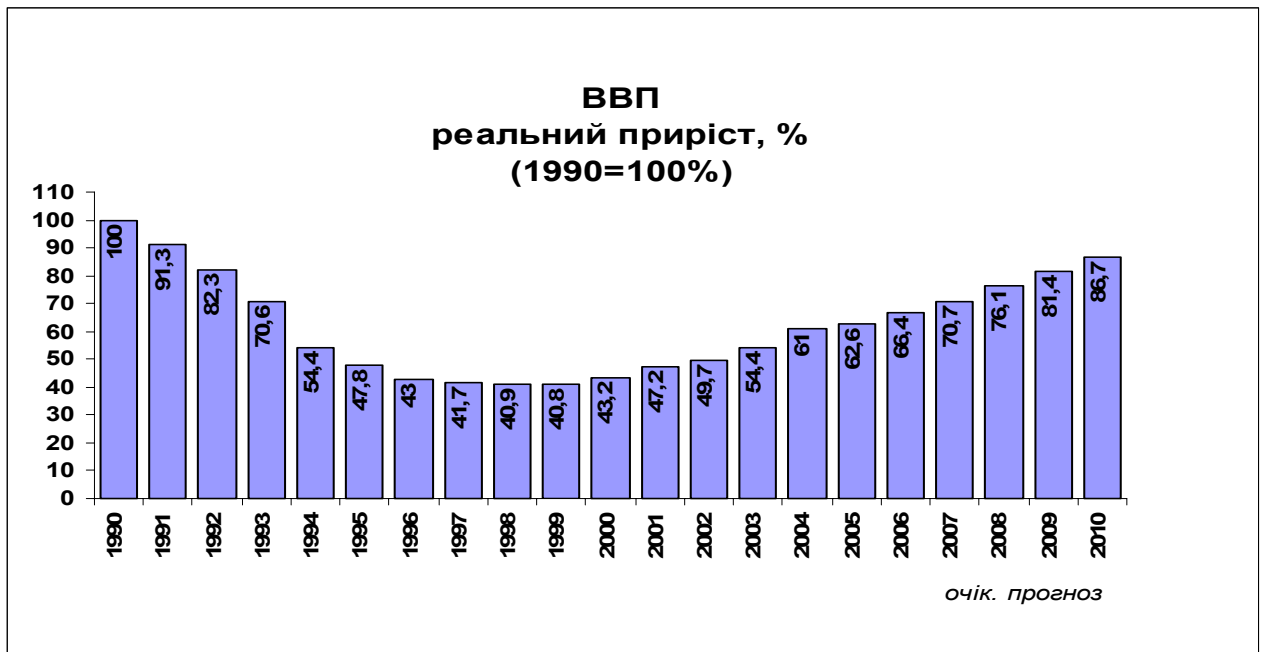
	2005	2006	2007
	звіт	очікуване	прогноз
ВВП, реальний приріст (%)	2,6	5,8-6,0	6,5
Індекс споживчих цін, (грудень до грудня), (%)	110,3	110,0	107,5
Індекс цін виробників, (грудень до грудня), (%)	109,5	112,5	114,4
Промисловість, приріст (%)	3,1	5,0	8,0
Сільське господарство, приріст (%)	-0,1	1,6	3,3
Середньомісячна зарплата бруто, реальний приріст (%)	20,4	18,3	7,9
Експорт, приріст (%), методологія платіжного балансу	7,5	8,9	12,1
Імпорт, приріст (%) методологія платіжного балансу	20,1	15,1	7,3
Баланс товарів та послуг, методологія платіжного балансу, млн. дол. США	671	-1991	163

Важливо, щоб виконання Державної програми забезпечило надійне підґрунтя для проведення реформ у короткостроковому періоді подолання корупції в українському суспільстві, а саме здійснення:

- податкової реформи (необхідно прийняти Податковий кодекс, забезпечити функціонування сталої системи оподаткування «малого» бізнесу на засадах спрощеної системи, буде створене ефективну систему адміністрування податків та умови для впровадження інновацій);
- адміністративної реформи (за результатами аналізу повноважень та функцій Кабінету Міністрів, центральних органів виконавчої влади буде внесено ефективні зміни у структуру ЦОВВ. Потрібно також прийняти базовий закон України та забезпечити формування кадрового фахового корпусу державних службовців, переглянути та запровадити методи і механізми надання державних послуг відповідно до потреб суспільства);
- регуляторної реформи (буде запроваджене спрощену систему започаткування малого бізнесу, чітку регламентацію діяльності контролюючих органів);
- судової реформи (необхідно забезпечити захист суддів від політичного та бізнесового впливу, створити умови для їхньої діяльності);

–земельної реформи (буду завершено юридичне та технічне оформлення прав володіння та землекористування; вдосконалена система реєстрації земель та їх грошової оцінки; створено інфраструктуру ринку землі. Окрім того, потрібно забезпечити пріоритетність розвитку велико товарного, конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва, якість і безпеку сільськогосподарської продукції та продовольства відповідно до світових стандартів).

Вирішення цих питань дасть змогу очікувати зростання ВВП та подолання кризових явищ. (рис. 4)

Рисунок 4 – Прогнозний приріст ВВП

Висновки

Таким чином, підвищення рівня державного управління економікою України переборювання корупції дасть змогу подолати кризу і досягти сталого економічного розвитку України, підвищення її місця у світовому рейтингу.

Перспективи подальшого наукового дослідження:

Джерела

1. Карпінський Б.А., Божко С.М., Карпінська О.В. Макроекономіка: зростання і сталий розвиток: навчальний посібник: ВД «Професіонал», 2006 - 272с.
2. Державне регулювання економіки // За редакцією У.Р.Міхасюка. - Львів: Українські технології, 1999 – 640с
3. Сансоненко Л. Пріоритети розвитку 2007. // Урядовий кур'єр, 21 вересня 2006р. - №776.

Стаття надійшла 28.09.2006 р.